

Signaleringen – Signposts

Leo Balai, ***Slavenschip Leusden. Moord aan de monding van de Marowijnerivier*** (Zutphen: Walburg Pers, 2013, 174 pp., ISBN 978 90 5730 951 9).

Dit boek biedt in kort bestek het dramatische verhaal van de *Leusden*, dat Balai in 2011 als proefschrift aan de Universiteit van Amsterdam verdedigde. In 1738 verging het schip voor de kust van Suriname, waarbij de zevenhonderd slaven aan boord op een paar na verdronken omdat de bemanning ze, toen de nood aan de man kwam, terug het ruim in joegen. Het eerste boekdeel biedt een geschiedenis van de trans-Atlantische slavenhandel in vogelvlucht, het tweede neemt het ongeluksschip als gruwelijke casus binnen dat grote kader.

Frank Bethlehem, ***De geschiedenis van de Koninklijke Marechaussee op Schiphol, 1946-2013*** (Amsterdam: Boom, 2013, 183 blz., ISBN 978 90 8953 263 3).

Schiphol kreeg al in de jaren twintig marechausseebewaking omdat het een militair vliegveld was dat bovendien als grensgebied gold waar de marechaussee al een dergelijke taak uitvoerde. Na de Tweede Wereldoorlog groeide het takenpakket in hoog tempo, opgestuwd door de snelle ontwikkeling van het vliegverkeer en de transformatie van de luchthaven tot een grote internationale hub met aanpalend kantoren- en winkelcentrum. Die groei stelde de marechaussee voor een aantal forse problemen, waarvan de complexiteit nog verhoogd werd door de betrokkenheid van meerdere departementen bij alles wat Schiphol aangaat.

Anita van Dissel e.a. (eds.), ***De Nederlandse koopvaardij in oorlogstijd*** (Amsterdam: Boom, 2014, 303 pp., ISBN 978 94 6105 578 1).

Wie het werk van Von Münching en vooral K.W.L. Bezemers drielijge geschiedenis kent, zal zich erover verbazen dat, zoals dit boek stelt, de grote rol van de koopvaardij tijdens de Tweede Wereldoorlog een bescheiden plaats heeft in het collectieve geheugen van

Nederland. De zes hoofdstukken bieden achtereenvolgens een overzicht van beleid en administratieve regelingen betreffende de koopvaardij, de acties op het Westelijk en Oostelijk halfrond, opvang en belevenissen van zeelieden in vreemde havens, de positie van in bezet gebied achtergebleven familie en de opvang van terugkerende zeelieden na de oorlog. Tussen de hoofdstukken staan telkens levendige portretten van betrokkenen.

Bertie Eringa en Lodewijk Wagenaar, ***Een Toscaanse prins bezoekt Nederland. De twee reizen van Cosimo de' Medici 1667-1669*** (Amsterdam: Bas Lubberhuizen, 2014, 264 pp., ISBN 978 90 5937 370 9).

Tijdens het derde kwart van de zeventiende eeuw maakte Cosimo de' Medici twee reizen door de Republiek. G.J. Hoogewerff publiceerde in 1919 een studie van die reizen plus een keuze uit door hem opgespoorde rapporten en andere documenten daarover in het Italiaans. Van Hoogewerffs selectie verschijnt nu een welkome Nederlandse vertaling, ingeleid door Lodewijk Wagenaar en bewerkt door Bertie Eringa. Het gaat om het journaal van Cosimo's kamerheer Filippo Corsini over de eerste en tweede reis, het dagboek van lijfarts Giovanni-Battista Gornia over de tweede reis plus documenten van secretaris Appollonio Bassetti en hofmeester Filippo Marchetti.

Hugo de Groot, ***Kroniek van de Nederlandse Oorlog. De Opstand 1559-1588*** (Nijmegen: Vantilt, 2014, 432 pp., ISBN 978 90 5972 816 5).

In opdracht van de Staten van Holland schreef De Groot, uiteraard in het Latijn, een tweedelige overzichtsgeschiedenis van de Opstand tot het Twaalfjarig Bestand van 1609. Zich spiegelend aan Tacitus' markante, indirect veroordelende stijl, presenteerde De Groot daarin een uitgesproken visie, die de strijd om geloofsvrijheden en oude privileges niet verheerlijkte en oog toonde voor verdeeldheid, eigenbelang en fanatisme bij de opstandelingen. Misschien daarom publiceerden de Staten het werk uiteindelijk niet. Het verscheen pas als een op privéinitiatief ondernomen Nederlandse vertaling in 1681. Jan Waszink presenteert hier een nieuwe vertaling van het eerste deel, dat loopt tot het aantreden van Maurits in 1588.

Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 100 (Amsterdam: Koninklijk Nederlands Genootschap voor Munt- en Penningkunde, 2013, 196 pp., ISSN 0920-380X).

Van de vijf bijdragen in het jaarboek 2013 maken er twee gebruik van de voortreffelijke NUMIS-database voor Nederlandse muntvondsten, waarvan de toekomst met de betreunde opheffing van het Utrechtse Geldmuseum uiterst onzeker is. Jan Pelsdonk beschrijft muntslag en -gebruik in de Nederlandse pre- en protohistorie op basis van

vondsten, Kees Pannekeet en Anton Cruysheer inventariseren mede aan de hand van vondsten de circulatie van holpenningen, een vroege vorm van kleingeld, in de vijftiende en zestiende eeuw. Het belang van muntvondsten voor ons begrip van de geldcirculatie blijkt ook uit de klassieke beschrijving van een Bossche muntvondst in 2009 door Theo Nissen en Jan Blok. Paul Oostervink en Theo Nissen groeven daarentegen in Duitse archieven om nieuw licht te werpen op de muntslag te Huissen, toentertijd een Kleefse enclave in Gelderland, in de vroege zeventiende eeuw. Tot slot inventariseert Chris Teulings gildepenningen van het Amsterdamse chirurgijnsgilde.

Alice Juch, **100 Jaar maag-darm-leverarts in Nederland, 1913-2013** (Haarlem: Nederlandse Vereniging voor Gastro-Enterologie, Nederlandse Vereniging van Maag-Darm-Leverartsen, Nederlandse Vereniging voor Hepatologie, 2013, 336 pp., ISBN 978 90 9027747 9).

Aan het begin van de twintigste eeuw deden de langdurige pogingen om een algemene ziekenfondswet tot stand te brengen artsen besluiten beroepsverenigingen op te richten om zo tegenwicht te kunnen bieden op het gebied van vergoedingen en tarieven. De maag-darm-lever artsen organiseerden zich in 1913. Ze legden daarmee tegelijk de basis voor het ontwikkelen van een medische specialisatie. Dit gedenkboek plaatst de geschiedenis van dat specialisme in Nederland tegen de achtergrond van veranderende medische inzichten en beoogt echter uitdrukkelijk die geschiedenis tevens te begrijpen vanuit de interactie tussen maatschappelijke processen en de vorming van maag-darm-leverartsen.

Christ Klep, **Dossier-JSF. Joint Strike Fighter, het megaproject, de politiek, de aankoop** (Amsterdam: Uitgeverij Boom, 2014, 276 pp., ISBN 978 90 8953 249 7).

De eerste straaljager moet nog komen, maar een boek over het moeizame aanschafproces is er al. Met veel kennis van zaken analyseert Klep hoe de oorspronkelijke intenties om een flexibele en relatief goedkope opvolger van de F-16 te kopen verzandden in een taai gevecht om betrokken te blijven bij een defensieproject waarvan zowel de kosten als de technische problemen onbeheersbaar bleken. Aan het einde van het boek vraagt de lezer zich gelaten af in hoeverre deze mix van industriële belangen, militaire eisen, budgettaire restricties, bureaucratische processen en politiek geschipper al dan niet representatief is voor de besturing van het land.

Paul Sars, **Keinerlei 'Silberstreifen' am Horizont. Der Briefwechsel des Dichters mit dem Komponisten** (Münster: Lit-Verlag, 2014, 232 pp., ISBN 978 3 643 90431 7).

Onder de indruk van Paul Celans gedicht *Todesfuge* wendde de Nederlandse componist Jaap Geraedts zich in 1957 tot Celan met het voorstel samen een oratorium te schrijven over de Shoah. Celan reageerde positief op Geraedts ontwerpschets, beide kunstenaars correspondeerden verder en ontmoetten elkaar ook, maar hun werelden verschilden toch teveel voor een samenwerking. Sars presenteert in dit boek hun correspondentie vergezeld van enige andere documenten over dit project, dat een interessant zijlicht werpt op zowel Celan als Geraedts.

Kees-Jan Waterman, J. Michael Smith (eds.), ***Munsee Indian Trade in Ulster County, New York, 1712-1732*** (Syracuse: Syracuse University Press, 2013, 327 pp., ISBN 978 08 1563 316 7).

Aan het begin van de achttiende eeuw was een Nederlandstalige handelaar actief in de noordoosthoek van de staat New York, ruwweg de streek tussen Rochester en Albany. Van hem is een memoriaal overgeleverd dat twintig jaar beslaat en hier in Engelse vertaling wordt gepresenteerd, voorafgegaan door een uitstekende inleiding die in enkele handzame tabellen de voornaamste soorten transacties samenvat. De uitgevers benadrukken vooral het inzicht dat het memoriaal verschaft in de handel met de daar levende Indianenstammen.

De zeventiende eeuw 29:2 (2013). Themanummer ‘Het vaderlands verleden in de zeventiende eeuw’.

Deze bundeling van congresbijdragen uit 2012 zet de ‘revolt of the Early Modernists’ op een misschien onverwacht terrein voort. Herinneringspraktijken en de politisering van het verleden blijken niet, zoals gedacht, een product van de late achttiende en negentiende eeuw, maar al in de zeventiende eeuw voor te komen. Ingeleid door Carolina Lenarduzzi en Judith Pollmann passeren in zeven bijdragen verschillende aspecten de revue: religie en herinneringscultuur (Pollmann), de constructie van een Remonstrantse identiteit aan de hand van Grotius’ dappere meid (Dirk Pfeiffer), de interpretatie van de Opstand door voorstanders van de Ware Vrijheid (Jasper van der Steen), het inschakelen van Willibrord voor het bestrijden van de Contrareformatie (Coen Maas), het herschrijven van het Mechelse verleden na het definitief mislukken van de Opstand (Bram Caers), de perceptie van de Middeleeuwen rond het midden van de zeventiende eeuw in een beschrijving van Delft (Marein Polkowski) en het gebruik van Spaanse acties en literaire voorbeelden in zeventiende-eeuwse Nederlandse romans (Yolanda Rodriguez Pérez).

Jan Zwemer, *'Zijn open eenvoud was zijn grootste charme'. Jan van Walré de Bordes, inspirator en oorlogsburgemeester te Middelburg* (Vlissingen: Den Boer/De Ruiter, 2014, 284 pp., ISBN 978 90 7987 556 6).

In juni 1939 trad Jan de Bordes aan als burgemeester met grote plannen om Middelburg op te stoten in de vaart der volkeren. Een daadkrachtig bestuurder met een duidelijk internationale oriëntatie, die een grote toekomst voor zich leek te hebben, maar de oorlog haalde daar een streep doorheen. Hij spande zich bijzonder in om de stad te herbouwen na de verwoestende brand van mei 1940, bleef vervolgens op zijn post en aanvaardde dus het meewerken aan steeds ingrijpendere Duitse maatregelen, tot hij in 1942 om principiële redenen ontslag nam. Na de oorlog braken sluimerende conflicten met ambtenaren en Zeeuwse bestuurders hem op, zodat hij tot zijn grote spijt niet mocht terugkeren als burgemeester.